

RIKSDAGENS
GRUNDLAGSUTSKOTT

Helsingfors
den 24 september 1993
Utlåtande nr 21

Till Miljöutskottet

Miljöutskottet har i en den 10 november 1992 daterad skrivelse begärt utlåtande av grundlagsutskottet om lagmotion nr 25/1992 rd med förslag till lag om specialskydd för Kemi älvs övre lopp.

Utskottet har hört äldre regeringssekreteraren Hannu Karjalainen vid miljöministeriet, överinspektören Markku Kuusio vid handels- och industriministeriet, direktören Erkki Hissa vid Kemijoki Oy, professorn Mikael Hidén, professorerna Antero Jyränki och professorn Ilkka Sara-viita.

Efter att ha behandlat ärendet från statsför-fattningsrättslig synpunkt anför grundlagsutskottet vördsamt följande:

Lagmotionen

I motionen föreslås att Kemi älvs övre lopp i Pelkosenniemi kommun, ovanom Tapionniemi i Kemijärvi stad och nedan om sammanflödet av Tennijoki och Kemi älv i Savukoski kommun med undantag för Kitinen skyddas genom en speciallag mot byggande av ett nytt kraftverk och reglering.

Utskottets ställningstaganden

Grundlagsutskottet har tidigare ansett att vattenkraften omfattas av egendomsskyddet (GrUU 5 och 8/1947 rd). Vidare har utskottet (GrUU 18/1982 rd, 8/1986 rd och 4/1990 rd) konstaterat att eftersom vattenkraftens största betydelse för ägaren eller innehavaren av nyttjanderätten hänger samman med just möjligheten att utnyttja den för energiproduktion, innebär ett permanent förbud att bevilja tillstånd för byggande av ett nytt kraftverk i ett vattendrag eller vattendragsdelar ett totalförbud mot användning av egendom på ett sätt som bör anses vara normalt, skäligt och förnuftigt. Ett sådant

förbud kan jämföras med inlösning av en förman eller en särskild rättighet som hör till en fastighet, i den bemärkelse som avses i 6 § 3 mom. regeringsformen.

Om expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning kan det med stöd av 6 § 3 mom. regeringsformen stadgas genom lag. Med hänvisning till sina tidigare ställningstaganden i liknande ärenden anser utskottet att det krav på ett allmänt behov som avses i regeringsformen uppfylls också i det nu aktuella fallet. Likaså är ersättningsstadgandena i lagförslaget, som motsvarar stadgandena i tidigare liknande fall, tillräckliga med tanke på principen om full ersättning. På grund av dessa omständigheter föreligger det sålunda inte något hinder för att behandla lagförslaget i vanlig lagstiftningsordning.

Utskottet har ofta framhållit att det bara genom en lag som tillkommit i grundlagsordning är möjligt att ingripa i privaträttsliga avtal som slutits innan lagen trädde i kraft och som inte kan anses stå i strid med god sed eller vara oskäliga.

Enligt Kemijoki Oy:s bolagsordning har en del delägare tillfört bolaget vattenrätter mot aktier. Enligt bolagsordningen ger en aktie som givits ut mot vattenrätter innehavaren rätt att för sin ordinarie affärsverksamhet köpa en så stor mängd av den elkraft som alstras i bolagets kraftverk som proportionellt motsvarar de vattenrätter delägaren satsat i bolaget i förhållande till de vattenrätter samtliga aktieägare tillfört bolaget.

Enligt vad utskottet erfarit har det under 1950-talet inom det område som lagmotionen avser getts ut 2 405 aktier av sammanlagt 105 956 vattenkraftsaktier mot apporterad vattenkraft. Denna vattenkraft företräder cirka 70 procent av områdets hela vattenkraft. När bolaget bildades tillföll alla vattenkraftsaktier sammanlutningar, där en del aktieägare nu också är privatpersoner.

På grund av dessa omständigheter anser ut-

skottet att den föreslagna lagen ingriper i privaträttsliga avtal som slutits innan lagen trädde i kraft och som inte kan anses stå i strid med god sed eller vara oskäligen. Av denna orsak bör lagförslaget behandlas i den ordning 67 § riksdagsordningen föreskriver.

Med stöd av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att lagförslaget bör behandlas i den ordning 67 § riksdagsordningen föreskriver.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Niinistö, vice ordföranden Alho, medlemmarna Jansson, Jääteenmäki, Koskinen,

Laine, M. Laukkanen, J. Leppänen, Moilanen, Nikula, Näsi, Varpasuo, Vistbacka, Vähänäkki och Väistö samt suppleanten Saastamoinen.

Avvikande åsikt

Vi kan inte omfatta utskottsmajoritetens uppfattning om behandlingsordningen och motiveringen till den. Enligt vår mening borde utskottet ha uttalat följande om vattenkraftsaktiernas betydelse:

Apportavtal om vattenkraftsaktier gäller bara överlåtelse av vattenkraft till bolaget mot aktier till överlåtaren. Lagförslaget ingriper inte på något sätt i sådana avtal. Kemijoki Oy:s aktieägare har emellertid i bolagsordningen kommit överens om att de aktieägare som fått aktier mot vattenrätt är berättigade att köpa elkraft av bolaget på vissa villkor. Dessa aktieägares rätt är i bolagsordningen bunden vid å ena sidan hur många vattenkraftaktier de relativt sett äger och å andra sidan vid den elkraft som utvecklas i bolagets kraftverk.

Den senare bestämmelsen i bolagsordningen har betydelse när saken bedöms från statsförfattningsrättslig synpunkt. Bestämmelsen är så tillvida villkorlig att där inte förutsätts någon bestämd nivå för elkraftproduktionen utan rätten till el hänger samman med bolagets aktuella elproduktion. Vilken betydelse denna bestäm-

melse i bolagsordningen har för innehavarna av vattenkraftsaktier är sålunda beroende av olika yttre faktorer såsom bland annat lagstiftarens och vattentillståndsmyndigheternas avgöranden. Således var det på 1950-talet inte möjligt att genom bolagsordningen ge delägarna garantier för att bolagets elproduktion i slutet av seklet byggs ut genom regleringsbassänger och nya kraftverk inom det område som avses i lagmotioken. Enligt utskottets åsikt är vattenkraftsaktierna sålunda inte med stöd av bolagsordningen förknippade med en sådan rätt med förmögenhetsvärde eller ett sådant intresse som lagförslaget skulle ingripa i retroaktivt och grundlagsstridigt. Med tanke på det i regeringsformen trygga de egendomsskyddet räcker det att lagförslaget uppfyller kraven i 6 § 3 mom. regeringsformen.

Med stöd av det ovan sagda borde grundlagsutskottet enligt vår åsikt såsom sitt utlåtande ha anfört

att lagförslaget kan handläggas i den ordning som 66 § riksdagsordningen stadgar.

Helsingfors den 24 september 1993

Paavo Nikula
Arja Alho

Johannes Koskinen
Ensio Laine

Matti Vähänäkki
Gunnar Jansson